

Edukacyjna i Wychowawcza - Rola Teatru

„Świat jest teatrem, życie sceną,
a ludzie aktorami, którzy w nim grają...”

Definicję teatru znamy wszyscy dobrze: „jest to rodzaj sztuki widowiskowej, w której aktor lub grupa aktorów na żywo odgrywa przedstawienie dla zgromadzonej publiczności, widowni”. Według tej definicji teatr jest wysublimowaną rozrywką, która jednak oprócz swojej roli kulturalnej może spełniać także dodatkowe funkcje. Potwierdzenie odnalazłam w literaturze, gdzie wielu autorów zwraca uwagę na potrzebę wkomponowania teatru w proces edukacyjny i wychowawczy.

„Teatr jest tak nieodzowny jak szkoła...”. Słowa Stefana Jaracza są aktualne do dnia dzisiejszego. Jest on najstarszą instytucją kulturową na świecie, dlatego też zbudowany być musi na trwałych fundamentach. Teatr dziś przechodzi znamiennej ewolucję, która wiąże się z funkcją i miejscem teatru w życiu współczesnego człowieka. Edukacja teatralna jest zespołem wielopłaszczyznowym działań dydaktyczno - wychowawczych, mających na celu kształtowanie humanistycznej otwartej postawy wobec siebie, innych ludzi i otaczającej go zmiennej rzeczywistości społecznej poprzez wpływ, jaki na jego sferę emocjonalną wywiera kontakt ze sztuką. Podstawą współczesnego systemu kultury teatralnej jest koncepcja wychowania przez kulturę. W wychowaniu przez kulturę teatralną zmierzamy do oddziaływania na osobowość człowieka, wzbogacania jego wiedzy, kształcenia postaw moralnych, rozwijania wyobraźni, stymulowania postawy twórczej charakteryzującej się otwarciem na rzeczywistość, zdolnością rozumienia ludzi i samego siebie. O ile dawniej teatr lansował określone wzory, o tyle obecnie stara się bardziej budzić sumienie widza, niepokoić go, zmuszać do dokonywania ocen i konfrontowania ich z własnym postępowaniem. Zmusza on widza do aktywności intelektualnej i pozwala na samodzielną, indywidualną interpretację.

W teatrze widz może obserwować jednocześnie teraźniejszość, przeszłość i przyszłość, rzeczy ze świata realnego oraz ze świata snów, marzeń, tęsknot i wspomnień. Dzięki przeżyciu teatralnemu dochodzi do zharmonizowanej kompozycji wielu, nierzadko sprzecznych elementów osobowości człowieka. Współczesny człowiek chce nie tylko wszystko lepiej rozumieć, pragnie on jednocześnie przekraczać swe własne granice. Chce być sobą i wszystkimi innymi ludźmi jednocześnie. Teatr jest zatem jedną z nielicznych form przekazu, dających możliwości komunikacji „bez granic”.

Teatr od dawna był obecny w szkole. Warto podkreślić, że ze względu na swoje wielorakie oddziaływania teatr ma szczególne znaczenie w takim miejscu, jak szkoła, gdzie może wpływać na proces rozwoju dzieci i młodzieży. Sztuka teatralna jest wspomaganie ucznia w jego rozwoju psychofizycznym, kształtuje osobowość i wykazuje działania profilaktyczne, terapeutyczne. Można wymienić zalety uczestnictwa biernego i czynnego w projektach teatralnych. W edukacji teatralnej w zakresie biernego - kiedy uczeń występuje jako widz oraz aktywnego - w sytuacji, gdy uczeń jest aktorem. Uczestnicząc w przedstawieniu teatralnym jako widz, uczeń odbiera to, co dzieje się na scenie. Łatwo identyfikuje się z bohaterami, odczuwa ich radości i smutki, uczy się odróżniać dobro od zła. Teatr może więc kształtować postawy młodych ludzi. Jeszcze więcej doznań i emocji dostarcza uczniowi udział w przedstawieniu, kiedy to ono wciela się w postać, by być aktorem i odegrać swoją rolę. Takie działanie stwarza ogromne możliwości pozytywnego wpływu na rozwój ucznia w sferze emocjonalnej, poznawczej, edukacyjnej i wychowawczej. Działania teatralne stanowią nie tylko wspaniałą rozrywkę i zabawę, pozwalają na aktywne spędzanie czasu wolnego przede wszystkim uruchamiają wyobraźnię, zaspokajają potrzebę twórczego działania, podnoszą poczucie własnej wartości, kształtują poprawną wymowę i uczą współpracy w grupie.

Rozpatrzone walory teatru szkolnego z punktu widzenia jego omawianych funkcji edukacyjnej, wychowawczej oraz profilaktycznej, terapeutyczne dostrzegamy najlepiej na etapie poznawania tekstu scenariusza przedstawienia, która pozwala doskonalić oraz ćwiczyć czytanie tekstów ze zrozumieniem. Dodatkowo rozwijają indywidualność ucznia, podnoszą jego samoocenę, uczą pokazując różne systemy wartości walki dobra ze złem dokonywania wyboru i w ten sposób oceniania innych. Takie doświadczenie na pewno nie pozostanie bez wpływu na jego system wartości. Innym aspektem edukacyjnego i wychowawczego oddziaływania teatru jest praca w grupie, wzajemne relacje między uczestnikami przedstawienia. Wszyscy oni kształtują w sobie przekonanie, że przygotowanie spektaklu jest

pracą grupową, każda rola jest istotna. Takie podejście uczy cierpliwości i konieczności współdziałania z innymi. „Zabawa w teatr” daje uczniom poczucie spełnienia, czują się one dowartościowane, mają chęć i zapał do dalszych działań, stają się bardziej twórcze, kreatywne. Teatr kształtuje więc charakter i osobowość młodego człowieka, czyli ma działania z zakresu edukacji i od razu wychowuje go. Teatr w jakiegokolwiek formie, oddziałuje w niezwykle i wszechstronny sposób na ucznia - biernego widza czy aktywnego uczestnika działań teatralnych. Warto raz jeszcze podkreślić, że zarówno kształci, jak i wychowuje, a nawet pełni funkcję profilaktyczną, terapeutyczną. Pomaga w ten sposób uczniowi zrozumieć siebie i innych ludzi oraz rzeczywistość, zaistniałe sytuacje w społeczeństwie.

Wymienione tu najogólniej, a z konieczności i w schematyczny sposób, właściwości i tendencje teatralne mogą służyć - jak się wydaje - rozumieniu, interpretacji i systematyzacji współczesnych zjawisk teatralnych, a jednocześnie stanowić swego rodzaju wyzwanie pod adresem praktyki szkolnej realizującej zadania edukacji teatralnej. Wśród wielu poglądów na rolę teatru w systemie wychowania szczególne znaczenie przypisujemy idei uniwersalizacji kultury teatralnej wyprowadzonej z preferowania niepowtarzalnych wartości ogólnoludzkich i ponadczasowych zawartych w literaturze - dziełach sztuki, odczytywanych i interpretowanych na różne sposoby na nowo. Głównymi zasadami tej edukacji powinno być nauczanie młodych ludzi poszukiwania, dostrzegania i odkrywania wartości teatralnych. Syntetyzując pojęcia, o których była mowa: sztuka teatralna, wychowanie przez sztukę i proces edukacyjny można wyłonić główny termin edukacja teatralna, definiując go następująco: „jest to ogół wpływów dydaktyczno - wychowawczych podejmowanych przez nauczyciela, sprzyjających zdobywaniu podstawowego zasobu wiedzy o teatrze jako dziedzinie sztuki”. Jak stwierdza Janina Awgulowa „droga oddziaływań nauczyciela przez wykorzystanie wychowawczych walorów inscenizacji skutecznie prowadzi do tzw. edukacji teatralnej”. Teatr jest tym rodzajem sztuki, która przez swój interdyscyplinarny charakter - kulturalny, wychowawczy, edukacyjny, profilaktyczny, terapeutyczny, estetyczny - ma bardzo szerokie pole oddziaływania. Jest również najbardziej wymagającym rodzajem sztuki, gdyż zakłada pełne zaangażowanie uczestników a poprzez mniej lub bardziej metaforyczne odzwierciedlenie rzeczywistości, wprowadza zarówno widza jak i aktora w takie stany emocjonalne, które wzbogacają ich życiowe doświadczenie. Przywołane w teatrze ludzkie odczucia pełniej włączają człowieka w życie, rozwijają jego uczucia i myślenie, pobudzają do refleksji i poszukiwań własnych rozwiązań przedstawianych sytuacji. Teatr nastawiony na

potrzebę przeżywania daje również podstawy rozwojowe dla wrażliwości estetycznej i moralnej człowieka.

Inną rolą teatru jest edukacja, przekazywanie treści, które mają spowodować zastanowienie się widza nad sobą, nad istotnym problemem społecznym, rysuje się tutaj wyraźnie jego funkcja profilaktyczna, publicystyczna, ale też terapeutyczna. Należy pamiętać o jeszcze jednej, istotnej właściwości teatru - a mianowicie interakcji, wzajemnym oddziaływaniu na siebie aktora i widza w sferze zmysłów. Ulegając teatralnej prowokacji jaką może być spektakl i związane z nim przeżycie, człowiek - tak aktor jak i poprzez niego widz - odkrywa swoje wnętrze. Doświadczenie siebie dokonuje się w całym procesie w postaci prób, a więc na pracy nad świadomością w postaci ciała, głosu, artykulacji, oddechu w możliwości improwizowania gry, ale i wspólnej zabawy.

Reasumując, teatr w jakiegokolwiek formie oddziałuje w niezwykle i wszechstronny sposób na każdego ucznia. Kształci jak i wychowuje, pomaga mu zrozumieć siebie i innych. Każdy nosi w sobie pragnienie, by być kimś innym, przeżywać coś innego, nowego, móc uczestniczyć w wielu wydarzeniach, być w kilku, ba - w kilkunastu miejscach równocześnie, zwielokrotnić samego siebie czy poczuć się szczęśliwym. To umożliwia właśnie teatr... Seneka mówił: "Jak sztuka w teatrze, tak życie, ważne nie jak długo trwa, ale jak jest zagrana". Słowa te przedstawiają sens i znaczenie, a przede wszystkim rolę i oddziaływanie teatru w życiu człowieka.

Anna Pawluczuk

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Toruniu